కారణం

హితశ్రీ

రామకృష్ణయ్య కొండంత ఆశతో రైలు దిగాడు. ఆ ఆశ వట్టి అడియాస అవకుందని లోలోపల పుట్టెడు భయమూ లేకపోలేదు. రైలు దిగగానే ఆ భయం మరింత ఎక్కువైంది.

ఆకాశానికి నిచ్చెనలు వేసి తను పరిహాసాస్పదు డౌతాడేమోననే శంకకూడా కలిగింది. అయినా ధైర్యంచేసి ఉత్సాహాన్ని కూడదీసుకుని ప్లాట్‌ఫారం దాటి స్టేషన్ బయటికి వచ్చాడు రామకృష్ణయ్య. రిక్షావాళ్ళు, జట్కాబళ్ళవాళ్ళు ఎగబడ్డారు.

"రిటైర్డ్ డిప్యూటీ కలెక్టర జనార్దనం గారింటికి వెళ్ళాలి"

అంతకి ముందెప్పుడూ తన అనుభవంలోకి రాని గర్వచ్ఛాయ మనసులో మెదిలి మాటల్లో తొణికినట్టు ఆయన పసిగట్టాడు. వెంటనే ఏదో నిరుత్సాహం ఆవరించింది. జనార్దనం అంతస్తెక్కడ, తన అంతస్తెక్కడ! తనొక మామూలు గుమాస్తా. అకౌంట్స్ టెస్ట్ ప్యాస్ కాకుండా నిర్లక్ష్యం చేసినందుకు ఆయన మొదటిసారిగా చింతాక్రాంతుడయాడు. ఆ టెస్టు ప్యాసైతే ఎప్పటికో కనీసం డిప్యూటీ తాసిల్దారన్నా అయేవాడు. ఇప్పుడు ఏడ్చాక ఏడ్చి... లాభంలేదు. ఇంకో పదేళ్ళకి రిటైరై పోతాడు.

"చిత్తం, రండిబాబు, అరణాలు."

రిక్షావాడు రామకృష్ణయ్య ఆలోచనలకి అంతరాయం కలిగించి బాడుగ రిజర్వ్ చేసుకోటానికి ఆయన దగ్గిర మరే వస్తువూ లేకపోవటం వల్ల ఆయన చేతి కర్రనే లాక్కుని రిక్షాలో పెట్టాడు. రామకృష్ణయ్య బేరానికి అలవాటు పడ్డవాడే అయినా, ఆ క్షణాన గీచి గీచి బేరం చేసి రిక్షావాడి ముఖంలో అసంతృప్తిని చూడదలుచుకోక వెంటనే రిక్షా ఎక్కి కూచున్నాడు.

చేయవలసిన స్థలం చేరువౌతున్న కొద్దీ ఈ ప్రయాణం ఆయనకి అర్థరహితంగా కనిపించసాగింది. అనవసరంగా ఖర్చులు పెట్టుకుని వస్తున్నాడు. కార్డుముక్క వ్రాయమంటే సరిపోయేది. ఆమాటకొస్తే వాళ్ళు వ్రాస్తామనే అన్నారు. తనే మర్యాదకోసం ఆరోజు స్వయంగా వస్తానని చెప్పాడు. అయినా వ్రాస్తామంటే మాత్రం వాళ్ళు నిజంగా వ్రాయబోయారా! ఆమాత్రం బెట్టు మగపెళ్ళివాళ్ళకుండదూ! నీరజకి నచ్చినట్టు చెప్పిందే ఆ కుర్రవాడు ముందు తన అభిప్రాయం బయటపెడతాడా! నీరజ అదృష్టం బావుండి ఈ సంబంధం కుదిర్తే! ఎంత అదృష్టం! ఏమిటో, అందని వాటికోసం తను పాకులాడుతున్నాడు! అతను క్లాస్‌వన్ ఆఫీసర్, ఐ. ఎ. ఎస్. లో సెలెక్టయి కూడా దురదృష్టంవల్ల రాంకు రాక రిక్రూట్ కాలేదు గాని, కలెక్టరు కావలసినవాడు. ఇప్పుడైనా ఏం తక్కువ! ఇన్‌కంటాక్సు ఆఫీసర్! అంత హోదాగలవాడు నీరజని నిజానికి ఏం చూసి చేసుకుంటాడు? పెద్ద చదువూ చెప్పించలేదు తను. సంసార పక్షమేగాని, అంత పెద్ద అందగత్తె కూడా కాదు. తను ఏ ఆధారంతో ఆశపెట్టుకుని వస్తున్నాడు!

రిక్షా ఆగింది. కోటు, కండువా, కళ్ళజోడు సరిచేసుకుని రిక్షా దిగి కర్ర చేత్తో పట్టుకుని రిక్షావాడికి డబ్బిచ్చి గేటు సమీపించాడు రామకృష్ణయ్య. ఓరగా గేటు తలుపులు వేసి ఉన్నాయి. 'శుభం' అనుకున్నాడు. తలుపులు తోసుకుని లోపలికి వెళ్ళాడు.

వరండాలో కూర్చుని పేపరు చదువుకుంటున్న జనార్దనం తలుపుచప్పుడు విని తలెత్తిచూసి "రండి, రండి రామకృష్ణయ్యగారూ!" అన్నాడు.

రామకృష్ణయ్య నమస్కారంచేసి చెప్పులు బయటనే విడిచి వరండా సమీపించాడు.

"కూర్చోండి. ఒరే వెంకాయ్! నీళ్ళు తీసుకురా" జనార్దనం పురమాయించాడు.

జవాను వెంకాయ్ నీళ్లచెంబు అందివ్వగా, కొద్దిగా వణికే చేత్తో పుచ్చుకుని కాళ్ళు కడుక్కుని కుర్చీలో కూలబడ్డాడు రామకృష్ణయ్య.

"ఏమిటి విశేషాలు? పొద్దున బండికే వచ్చేశారే!"

"మరేనండి, నెత్తిమీద బరువంటూ ఉన్నాక, త్వరగా దింపుకోవద్దండీ!"

జనార్దనం నవ్వి "ఒరే గోపాల్!" అని కేకేశాడు. ఆ కేకతో రామకృష్ణయ్య ఆశ

సగం హరించింది. ఆ బంగారమంత మా ఇప్పుడే అనేస్తాడేమోనని భయపడ్డాడు. నిర్మొహమాటంగా చెప్పలేక ఏదో పిల్ల నోటిమీదినుంచే 'ఇప్పు డప్పుడే పెళ్ళి కోవాలని లేదండీ!' అని మర్యాదగా అ చేట్టున్నాడని రామకృష్ణయ్య ఉస్సురన్నా

రాజగోపాలరావు తండ్రి కేకకి పెం పలికి, చదువుతున్న పుస్తకం చేత్తో పట్టు వరండాలోకి ప్రవేశించాడు.

"రామకృష్ణయ్యగారువచ్చారు." అన్నా జనార్దనం.

"నమస్కారమండీ!" అన్నాడు గోపాల్ చిరునవ్వుతో.

"కూర్చో బాబూ!" అన్నాడు రా కృష్ణయ్య, ఎటువంటిమాట వినడానికై సిద్ధపడి.

"మావాడికి యు. పి. లో ఇండిపెండెం ఛార్జి ఇచ్చారండీ! వెళ్లాలట. సెలవులేదు."

"అయ్యో" అన్నాడు రామకృష్ణయ ముప్పాతిక ఆశ హరించగా.

"ఓ పదిహేనురోజుల్లో వెడతాడు. పె చేసుకుని వెళ్ళమని మేం పోరుతున్నా దగ్గిరా, దాపా? మళ్ళీ ఇప్పట్లో రాడాయె!"

"చిత్తం!" అన్నాడు రామకృష్ణయ ఆశ కొంచెం చిగురించగా.

"మరి పదిహేనురోజుల్లో ముహూ లున్నాయా? ఉంటేమాత్రం మీకు వీ కావొద్దూ?"

తలకిందు లయాడు రామకృష్ణయ్య. ఏమిటి తను వింటున్నది? నిజమా, కలా ఆనంద పారవశ్యంలో నోటివెంట మా రాలేదు.

"బహుశా, మీకు సాధ్యం కాదేమో. అన్నాడు జనార్దనం.

"ఎంతమాట! ఎందుక్కాదండీ? మీరు ఔననాలేగాని, నిమిషాలమీద పన్లు చేయించమూ! ఇంతకూ అమ్మాయి అదృష్టం బావుంది." తనేం మాట్లాడుతున్నాడో కూడా తెలియకుండా అనేశాడు రామకృష్ణయ్య.

"అబ్బాయిదే అదృష్టం అనుకుంటున్నాం మేము."

గోపాల్ చిరునవ్వు నవ్వాడు.

మనసు మంచో, మర్యాద తీరో, ఏదయితే ఏం, అంతమాట ఆయన అన్నాక! ఉప్పొంగిపోయాడు నీరజ తండ్రి.

"ఎంతమాట! మరి....కట్నం కానుకల విషయం...."

నాన్చాడు రామకృష్ణయ్య. పిల్ల నచ్చిందన్న సంబరమేకాని, కట్నం కానుకలు జ్ఞప్తికి వచ్చేసరికి, ఇంకా వ్యవహారం మొదట్లోనే ఉన్నదనిస్ఫురించి మళ్ళీ దిగజారిపోయాడు. పిల్లకి కొందరు నచ్చకా, కొందరికి పిల్ల నచ్చకా, కుదరని సంబంధాల విషయం అలా ఉంచి, పరవాలేదనుకున్నవి కట్నాల దగ్గిరే తుస్సు మన్నాయి. ఈ ఆఫీసరుగారెంతలో ఉన్నారో! అక్కడికీ తాహతుకి మించి ఖర్చుపెడదామనే అనుకుంటున్నాడు. పెద్దపిల్లకదా! కాని ఎంతైనా, వాళ్ళ వేలమీద ఉంటే తనెక్కడినించి తేగలడు? ఈ సంబంధం ఆలోచించినప్పుడే కట్నం విషయంలో తూగలేమని తను అన్నప్పుడు మధ్యవర్తి జనార్దనం వాళ్ళు పేచీకోరులు కాదంటేనే ముందుకి జరిగాడు.

ఇప్పుడే మంటారో!

"వాటిదేముందిలెండి!"అన్నాడుజనార్దనం.

"మీరేదోమాట అంటే...."

"లాంఛనాల విషయమూ, మీ ఇష్టం. మా వాడికి ఈ ఆడంబరాలు ఇష్టంలేదు. మేమూ కాలంతో పోయేవాళ్ళమే."

"కట్నం...." నసిగాడు.

"లా ఒప్పుకోదు కదండీ." అన్నాడు రాజగోపాల్.

"అవుననుకోండి, అయినా...."

"ఇంక ఆ ప్రసక్తిలేదు. నేను ప్రభుత్వోద్యోగిని. శాసనాల్ని తు. చ. తప్పకుండా పాటించటం నా విధి."

రాజగోపాల్ గంభీర వదనంవైపు నోరు తెరిచి అలాగే చూస్తూ ఉండిపోయాడు రామకృష్ణయ్య.

ఇదేదో పూర్వజన్మ సుకృతం. ఆమాట అనకుండా ఉండలేక పోయాడు.

"మా నీరూ పూర్వజన్మలో గట్టి నోములే నోచిందండీ బావగారూ!"

రామకృష్ణయ్య కంఠం గాద్గదికమైంది. కృతజ్ఞతాభావంతో ఆయన జనార్దనానికి వెయ్యి నమస్కారాలూ, రాజగోపాల్‌కి వదివేల ఆశీస్సులూ సమర్పించాడు. వివాహానికి సంబంధించిన మిగతా విషయాలన్నీ మాట్లాడి, మర్నాడు తాంబూలాలు పుచ్చుకోటానికి ఏర్పాటు చేసుకొని రామకృష్ణయ్య మహానందంతో సెలవు పుచ్చుకుని స్టేషను వైపు నడిచాడు.

ఆశ అనేది పీడిస్తుంది కనుక, తను ఈ సంబంధంకోసం ప్రయత్నించాడే కాని, ఇది కుదుర్తుందని తనెప్పుడూ అనుకోలేదు. ఇంత మంచి సంబంధం ఖర్చు లేకుండా దొరుకుతుందని ఆశించటానికి కూడా అవకాశంలేదు. వాస్తవం కల్పనకంటె ఆశ్చర్యకరమైనది అంటారు. అది తనపట్ల అక్షరాలా నిజమైంది. వాళ్ళవైపునించి ఆలోచించి చూస్తే, ఇంత సులభంగా నీరజని చేసుకోటానికి వాళ్ళెందుకు సిద్ధపడ్డారో ఆశ్చర్యంగానే ఉంది. మూడేళ్ళ కిందట నీరూ ఎస్.ఎస్.ఎల్.సి. ప్యాసైంది. అప్పటినుంచీ చదువులేదు. ఊరికే ఉండటం

ఒక దురదృష్టవంతుడి ఇంట్లో సామానులను వేలం వేయడానికి జప్తు చేస్తున్నారు. జాబితా రాస్తున్న అమీనా ఈ క్రింది శాల్తీలను పద్దువేశాడు.

ఒకటి: ఒక బ్రాందీసీసా మూడొంతుల ద్రవంతో ఉన్నది.

రెండు: ఒక కాశ్మీరు తివాసీ. గిరగిరా తిరుగుతున్నది.

దేనికవి నాలుగు హిందీ ముక్కలు నేర్చుకుంటున్నా అది వేరే విషయం. సం[illegible]యమూ రాదు. నీరజమీద అభిమానం కొద్దీ అది దాగానే ఉంటుందని తను అనుకున్నా. నిజం చెప్పుకోవాలంటే అంతకంటె ఎంతో అందమైన పిల్లలు ఎంతమందిలేరు! ఏ[illegible]త్రం ప్రయత్నించినా అతనికి ఇంతకంటె మంచి సంబంధం అతి తేలిగ్గా వస్తుంది. మ[illegible] వాళ్ళు ఎందుకు తమ సంబంధం ఖాయం చేసుకున్నట్టు? అందులో అతి త్వరగా కూడా కావాలంటున్నారు. ఇందులో కొం[illegible]సి ఏ లోపమో లేదుగదా! ఛీ....అదృష్టం [illegible]లిసొస్తుంటే తనేవో పిచ్చి ఊహలతో [illegible]నసు పాడుచేసుకుంటున్నాడు. నిక్షేపం [illegible]ంటి కుర్రాడు. అతనికేం!

ఆలోచించడం మానేసి హోటల్లో వెళ్ళి కాఫీ తాగాడు రామకృష్ణయ్య. ఇంకా రెండు గంటలకిగాని. తనకు తిరిగి వెళ్ళటాని బండి లేదు. చప్పున అతని కో ఆలోచన [illegible]ది. ఈ ఊళ్ళో అడ్వకేటు నరసింహం తన క్లాసమేటు. ఒకసారి అతన్ని కలిస్తే [illegible]...ఈ సంబంధం అతని చెవినికూడా వేస్తే [illegible]చిది. ఆడపిల్ల నిచ్చేటప్పుడు వివరాలన్నీ [illegible]రించాలి. తన బాధ్యత విస్మరించకూడదు.

రామకృష్ణయ్యని చాలాకాలం [illegible]త్వాత చూసి నరసింహం ఆప్యాయంగా [illegible]కరించాడు. కాసేపు పిచ్చాపాటీ తర్వాత రామకృష్ణయ్య అసలు విషయం ఎత్తాడు.

"ఎవరు....? జనార్దనంగారా!" [illegible]న్నాడాయన.

"అవును. మంచి సంబంధ మంటా[illegible]?"

"కాకేం!"

రామకృష్ణయ్య తృప్తి పడ్డాడు....

"కట్నం ఎంతేమిటి?"

"ఏంలేదు. ఏవో లాంఛనాలు [illegible]త్రం ఇస్తాం."

నరసింహం ఆశ్చర్యపడ్డాడు.

"వాళ్ళబ్బాయి ఏం చేస్తున్నాడన్నా[illegible]?"

"ఇన్‌కంటాక్స్ ఆఫీసర్"

"ఎవరు....ఆ యు. పి. లో [illegible]ం అబ్బాయా?"

"ఊఁ."

"అన్నట్టు—ఆ మధ్య ఎవరో అనుకున్నారోయ్! అతను సంబంధాలన్నీ తిరగ్గొడుతున్నాడనీ. ఏదో తండ్రి పేచీ పడలేక ఊరికే చూస్తున్నాడనీ అన్నారు మరి. అసలు యు పి. లోనే ఎవతెనో చేసుకున్నాడనో, చేసుకొంటాడనో కూడా అన్నారు. నాకు కచ్చితంగా తెలియదు సుమా: ఎందుకైనామంచిది. బాగా విచారించు."

పిడుగుపడ్డది: ఇదా సంగతి? ఇది నిజమా! అందుకేనా ఇలా త్వరగా మూడుముళ్ళు వేయించి అతన్నో యింటివాడిని చేయటం! లేకపోతే వాళ్ళలా త్వరపడటం ఎందుకు? కట్నాలమీద ఆశ లేనట్టుగా మాట్లాడారు: ఇదెంతవరకు ఆదర్శం: ఆ అబ్బాయి మనసు ఒకరిమీదుంటే. పెళ్ళి చేసుకున్న పిల్లని ఏం సుఖపెడతాడు? చూస్తూ చూస్తూ నీరజని గోతులోకి తోయటంకాదూ: తను అనుమానిస్తూనే ఉన్నాడు. లేకపోతే అంత ఆస్తిపరులూ, ఉద్యోగస్తులూ తమలాంటి వారితో సంబంధం కలుపుకోచూస్తారా! నరసింహంని కలుసుకోటంమంచిదే అయింది. ఇంకెవరినైనా కూడా కనుక్కుంటే శ్రేయస్కరం.

మంచి సంబంధం కుదిరిందన్న ఆశ ఇలా ఆవిరైపోగా, ఉస్సురంటూ రామకృష్ణయ్య రిక్షా ఎక్కి స్టేషన్ చేరుకున్నాడు. వెయిటింగు రూంలో కూచుని ముందు కర్తవ్యాన్ని ఆలోచించ సాగాడు.

వెయిటింగు రూమ్‌లో ఇద్దరు యువకులు సిగరెట్లు తాగుతూ కులాసాగా కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నారు.

"ఒరే, గోపాల్‌ని చూశావూ. బలే మారిపోయాడురా!"

"ఔను, యు. పి. లో ఉంటున్నాడుకదూ. ఆ వేషం, ఆ ధోరణి..."

"వేషం సరే, ఎప్పుడూ ఫారిన్ లికర్స్. అఁ. మరేమిటనుకున్నావు - వాట్టిడ్రంకర్డ్."

రామకృష్ణయ్య ఆసక్తితో వినసాగాడు.

"ఆఫీసర్ గదుటోయ్...."

"ఎవర్నిగురించండీ మీరు మాట్లాడేది?" రామకృష్ణయ్య ఆగలేక అడిగాడు.

వాళ్ళిద్దరూ ఈ అనవసరపు జోక్యానికి తెల్లబోయి, మర్యాదకి "మా ఫ్రెండండీ." అనిమాత్రం అన్నారు.

"వారిపేరు...."

"గోపాల్...."

"పూర్తిపేరు? ఇక్కడ రిటైర్డ్ డిప్యూటీ కలెక్టరు జనార్దనరావుగారి అబ్బాయి రాజగోపాల్ అని ఉన్నాడు. ఒకవేళ అతనేమోనని - అడుగుతున్నాను."

వాళ్ళిద్దరూ రామకృష్ణయ్య వైపు సాలోచనగా చూశారు. అదేదో సంబంధం బాపతని పసికట్టి ఉండాలి.

"మీరు...."

"నాపేరు రామకృష్ణయ్యండీ: సంబంధం విచారించాలని ఇక్కడ జనార్దనం గారింటికి వచ్చి వెడుతున్నాను. మీరు మాట్లాడేది వారబ్బాయిని గురించేనా? అతను యు. పి. లో ఇన్‌కంటాక్స్ ఆఫీసరు చేస్తున్నాడు."

ఒక యువకుడు చిరునవ్వు నవ్వాడు.

"అబ్బే కాదండీ: ఇతని పేరు వేణుగోపాల్. ఎక్సయిజు డిపార్టుమెంటులో సూపరింటెండెంట్. మా క్లాస్‌మేట్ లెండి .... అదేనోయ్. ఎక్సయిజు డిపార్టుమెంటు కదూ—మరి సప్లయికేం కొదవ?"

రామకృష్ణయ్య నిట్టూర్చాడు. 'కొంతనయం! రాజగోపాల్‌ని గురించే వాళ్ళు మాట్లాడుతున్నారనుకున్నాను: కాదన్నమాట!' అకస్మాత్తుగా అతని కో ఆలోచన వచ్చింది.' ఆ యువకులు నవ్వుతున్నారు ఎందుకో! ఒకవేళ

"మా ఆవిడా నేనూ పోట్లాడుకొంటే చివరకు నామాటే నెగ్గుతుంది"

"ఎలాగ?"

"ఆఖర్న 'నీ యిష్టమే కానీ' అంటాను"

సంబంధం చెడగొట్టటం ఎందుక. వాళ్ళు నిజం దాస్తున్నారా? తను ఒట్టి బు... తక్కువ వాడు. ముందే సంబంధం విషయం ...ప్పారు. ఎంత పొరపాటు! వాళ్ళు మా...దేవ్యక్తి రాజగోపాలరావేనేమో. వప్పున పే... మార్చే శారు. అబ్బో. గడుగ్గాయలు! కాని.... కాని....రూఢిగా ఎలా చెప్పగలడు?

రెండో యువకుడు అన్నాడు.

"మీరు చెప్పే రాజగోపాలరా... నాకు తెలుసండీ! చాలా మంచివాడు. నాకు ...రిచయం ఉంది. చాలా అదర్శవంతుడు. ప్ర...త్వంలో అలాంటి ఆఫీసర్లు ఉంటే దేశం సుభిక్షం కాదుటండీ!"

క్షణం రామకృష్ణయ్యముఖం వి...ంచింది. కాని ఆ యువకుడు తనని పరిహా...ం చేస్తున్నాడో, నిజం చెబుతున్నాడో! ఆ...ను ఒక వేళ నిజమే చెబుతున్నా...డనుకున్నా... అతనికి తెలిసినదెంతవరకో!

"అలాగా!" అన్నాడు రామ...కృష్ణయ్య మర్యాదకి.

...కర్తవ్యమేమిటో ఆయనకి ...ోధపడ లేదు. పుకార్లని నమ్మి సంబంధం వొదులుకోటమా? ఏమైతే అవుతుందని ఖాయం చేసుకోటమా? ఒప్పుకుంటే చేతు... కాలాక ఆకులు పట్టుకోట మవుతుందేమో! ...ప్పుకోక పోతే తన తెలివితక్కువ వల్ల నీర... భవిష్యత్తుని పాడుచేసిన వాడవుతాడేమో. ...ీవ్రంగా ఆలోచించి. నరసింహంద్వారా ...రికొంత మంది పెద్దమనుష్యుల్ని విచారించా... తీర్మానించుకుని ప్రయాణం మానుకున...డు. ఆ రోజుల్లా ఎక్కే గడపా దిగే గడపా. ...ొందరు అటూ, కొందరూ ఇటూ చెప్పారు. ఇదమిత్థంగా ఏదీ తేలలేదు. ఆ కుటుంబ... చాలా మంచిదని కొందరంటే, కొందరు పెదవి విరిచారు. ఆలోచించినకొద్దీ ఎన్నో ...ోపాలు కనిపించసాగాయి. కొందరు గట్టిగా భరోసా ఇచ్చారు. కొందరు ఊబిలోకి దిగవద్దని సలహా ఇచ్చారు. ఎటూ తేల్చుకోలేక ...యాడు. మధ్యవర్తుల్ని గట్టిగా కనుకో...వాలను కున్నాడు. కాని అదీ అంత ప్రయో...నకారిగా కనిపించలేదు. విసుగుపుట్టి సా...ంకాలం బండికి ప్రస్థలం చేరుకున్నాడు.

భార్య రమణమ్మ "కాయా పండ...?" అని అడిగింది. "కాయా, పండూ" ...న్నాడు. సంతోషమూ, నిరుత్సాహమూ ఆమె ముఖంలో తాండవించాయి. "ఏదో కారణం లేకపోతే వాళ్ళు మన సంబంధం అంత సులభంగా ఒప్పుకుంటారా?" అని ఆమె కూడా అనుమానించింది. సందిగ్ధం భరించలేక రాజగోపాలరావు దగ్గిరికెళ్ళి "బాబూ! ఉన్న నిజం చెప్పు. మా పిల్లగొంతు కొయ్యనని మాటఇయ్యి. ఇవి చేతులుకావు, కాళ్ళు' అందామనికూడా రామకృష్ణయ్య అనుకున్నాడు. కాని రమణమ్మ "ఛీ. ఛీ! అదేంపని!" అంది.

అయితే యింత జటిల సమస్య నీరజ నిమిషంలో తేల్చేసింది. తల్లితో రహస్యంగా రాజగోపాలరావునే చేసుకుంటానని ఖచ్చితంగా చెప్పింది. అంతే. పరిష్కారం కుదిరింది. ఇంక ఎవరి అదృష్టం వారిదని నిశ్చయించుకొని రామకృష్ణయ్య తాంబూలాలు పుచ్చుకున్నాడు.

వివాహం సలక్షణంగా జరిగిపోయింది.

సెలవులేదని వివాహమైన మూడో నాడే నీరజతో రాజగోపాలరావు ప్రయాణం కట్టాడు.

రిజర్వ్ చేసిన ఫస్టుక్లాసు కంపార్ట్‌మెంటులో చెరొక బెర్తుమీదా కూర్చుని కిటికీల్లోంచి బయటికి చీకట్లోకి చూస్తున్నారు నీరజా, రాజగోపాలరావూ.

నీరజ మనసులో ఏవో ఆలోచనలు ముసురుకుంటున్నాయి. కిటికీలోంచి తలతీసి రాజగోపాలరావువైపు తదేకంగా చూడసాగింది.

"ఏమిటండీ దీక్షగా చూస్తున్నారు?"

"చీకటిని" అతను తల తిప్పకుండానే జవాబిచ్చాడు.

"చీకట్లో ఏం కనిపిస్తాయి?"

"కనిపించవా?"

"ఎలా కనిపిస్తాయండీ?"

"ఎందుకు కనిపించవు?"

"ఎందుకేమిటి? చీకటి కనుక."

రాజగోపాలరావుతల నీరజవైపు తిప్పాడు.

"చీకటికి కారణమేమిటో?"

"తెలీనట్టు! సూర్యుడు భూగోళం రెండో వైపు ప్రకాశించటమే కదండీ కారణం."

"అలా ఎందుకు ప్రకాశిస్తాడు?"

ఆమె అతని కళ్ళల్లోకి చురుగ్గా చూసింది.

"నాకు సోషల్లో మంచి మార్కులే వచ్చాయండీ! పరీక్షించక్కర్లేదు"

"కాదు నీరజా! చెప్పు."

"భూమి పరిభ్రమిస్తూంటుంది కనుక."

"ఎందుకు పరిభ్రమిస్తూంటుంది?"

"ఏదో గ్రావిటేషనల్ ఫోర్స్ కాబోలు."

"అందుకు కారణం?"

"బాగుంది. ఇలా కారణానికి కారణం వెతుక్కుంటూ పోతే ఎక్కడ తేలుతాం?"

"కారణం లేకుండా కార్యం జరగదు కాబోలు."

సంశయంతో ఆమె కళ్ళల్లోకి చూశాడు. ఆమె కిదేమీ అర్థం కాలేదు.

"ఏమో బాబూ! నాకీ తర్కవితర్కాలు రావు."

రాజగోపాల్ చిరునవ్వు నవ్వాడు. కొంచెం సేపు నిశ్శబ్దం ఆవరించింది.

"ఒక విషయం అడగమంటారా?" అంది నీరజ అతని కళ్ళల్లోకి చూస్తూ.

"అడుగు. పర్మిషన్ దేనికి?" అన్నాడతను నవ్వుతూ.

"నిజం చెప్పాలి."

"అబ్బో. పెద్ద పిలాసఫర్లే చెప్పలేరు. నేనేం చెప్పగలను?"

నీరజ నవ్వింది.

"తప్పించుకుంటున్నారు. పోనీ మీరు మనస్ఫూర్తిగా నిజం అనుకున్నది చెప్పండి!"

"అయితే సరే"

అప్పారావువాచ: నిరాశా వాదిదగ్గరే చేబదుళ్లుచేయండి. తిరిగి ఇస్తారనే ఆశ పెట్టుకోడు.

"నిజం చెప్పాలి. అది నాకు సరిపడ పోయినా బాధపడను. చెప్తారుకదూ! మీరు నన్నెందుకు చేసుకున్నారు?"

"బాగుంది. నువ్వూ, మీనాన్నా, ఇంకా వాళ్ళందరూ ఇష్టపడ్డారుగనుక."

"మీ సంగతి? ఇంక డొంక తిరుగు లేకుండా చెప్పండి!"

"చెప్పానుగా. నేనిష్టపడ్డాను కనుక అంతే!"

"ఎందుకిష్ట పడ్డారు?"

"అంటే?"

"కారణం?"

"ఓహో: లక్ష కారణాలున్నాయి."

"చెబుదురూ!"

"నువ్వు బాగుంటావు కనుక. అంతే నీకనుముక్కు తీరుపొందికగా ఉంటుంది.కనుక. మరీ ఎర్రగా, మరీనల్లగా ఉండవుకనుక. అంత పొడుగ్గా, అంత పొట్టిగా ఉండవుకనుక, వాలు జడ ఎబ్బెట్టుగ్గా ఉంగరాలు తిరగకుండా, మరీ నక్కతోకకు మల్లే కాకుండా ఉంటుందికనుక. కంఠస్వరం చిలుక గొంతులాకాక - కోయిల కంఠంలాకాక.... ఇంకా.........."

"హుష్! చెప్పనంటే సరిపోదూ?"

"ఇవన్నీ కారణాలు కావంటావా? ఇంకా నయం.! నేను చాలా లిస్టు తయారుచేసిపెట్టుకున్నా"

"ఎందుకూ?"

"ఎందుకేమిటి? నువ్వీ ప్రశ్న అడుగుతావని నాకు తెలుసుకనుక."

"తెలుసా?"

"ఆ, ఎందుకు తెలియదూ? మీనాన్న అడిగితే అప్పుడే చెప్పేవాడిని. కాని ఆయన పజిల్ సాల్వ్ చేసినట్టు చేసి, తరవాత తీరిగ్గా వెరిఫై చేద్దామనుకున్నారుగదా?"

నీరజ అప్రతిభురాలైంది.

"చాల్లెండి, ఇంకానయం!"

"అబద్ధమా! పాపం, నన్ను గురించి ఆయన ఎంత శ్రద్ధగా ఎంతమందిని వాకబు చేశారో తెలుసా?"

"ఇంతకీ నా ప్రశ్నకు జవాబు చెప్పరు గదూ?"

"కట్న పిశాచానికి బలి కాబోయే ఒక అమ్మాయిని ఉద్ధరించుదామని"

నీరజ ముఖం వెలవెలబోయింది.

"నిజమా?" నీరసంగా అడిగిందామె.

"నిజమైతే నాకంటె గతిలేనివాళ్ళు వేలకి

[illegible]వన్నె ఎందుకు ఏరుకోవా[illegible]' అని అడిగారేం?"

నీరజ ముఖం వికసించింది.

"మీ ధోరణి ఏమిటో! పోన్లెండి చెప్పక పోతే మానె!"

"కారణం ఉంటేగా చెప్పడానికి?"

"చెప్పొద్దన్నాగా."

"తరతమాలకి అంతంటూలేదుకదా నీరజా! వెతుక్కుంటూ ఎంత దూరమైనా [illegible] వచ్చు. నీలో ఏ లోపమూ నాకు కనుపించలే[illegible]. ఒప్పుకున్నాను. అంతే!"

"అంతేనా?" అందామె.

ఆమె ముఖంలో కళ లేదు. ఆమె వదనం వైపు చూసి రాజగోపాలరావు నవ్వాడు

"కాదు."

"ఇదెక్కడి మనిషిరా బాబూ:"

వినుక్కున్నా ఆమె ముఖంలో పోయిన కళ మళ్ళా వచ్చింది. "అయితే ఏదో కారణం ప్రతిదానికీ ఉండి తీరాలంటావు?"

"ఈ శాస్త్ర యుగంలోనే కారణం లేదంటే ఎవరొప్పుకుంటారండీ మరీ?"

"అయితే ఏదో ఉండాలన్నమాట"

రాజగోపాలరావు ఆలోచనగా ఆమెవైపు చూశాడు.

"నన్నేడిపించకండీ! మీకో నమస్కారం. బుద్ధి తక్కువై అడిగాను."

బుంగమూతి పెట్టింది నీరజ. తల పక్కకి తిప్పుకుంది. కళ్ళ చివరల్లోంచి చూపుల తూపులు విసిరి, తల దురుసుగా ఎగరేసి గడ్డం కింద చెయ్యి పెట్టుకుని కిటికీవైపు చూసింది.

రాజగోపాలరావుకి నవ్వు వచ్చింది.

ఒక్క క్షణం బుర్ర గోక్కున్నాడు.

"ఓస్ పిచ్చి పిల్లా! 'తొలి చూపులోనే ప్రేమించాను' అని పల్లె వేయటం చర్విత చర్వణం గదా! కొత్తమాట దొరుకుతుందేమోనని ఆలోచిస్తున్నాను."

"పోండి!" అందామె పెదవులపై విరిసిన లేనవ్వు అందంగా నొక్కివేస్తూ.

"మనిషిని మనిషి ఆకర్షించటం ఆర్టో, సైన్సో. ఈ రెండూకావో తెలీకుండా ఉంది. అసలు ఆకర్షణ లేనిది నిజమో, కల్పనో!",

అర్ధస్వగతంగా అన్నాడురాజగోపాలరావు.

"మాటలకి 'టాక్స్' లేదుకాబోలు!" అంది నీరజ. రాజగోపాలరావు 'కారణం' తత్త్వాన్ని గురించి ఆలోచిస్తూనే ఉన్నాడు.నీరజమాత్రం తృప్తిగా కళ్ళుమూసుకుని బెర్తుమీద జేరగిలపడింది.

□□□

తిట్లు చివాట్లు

సైకిలుగంటలు, సైకిల్ రిక్షాల మ[illegible]వ్వలూ, కారు హారన్లు, డీసిల్ బస్సుల [illegible]ప్పుళ్ళు మొదలైన రణగొణ ధ్వనుల [illegible]రును మారుపెట్టి గుణించినా ఆ చప్పుడు తెలుగు దేశపు బజారు వీధుల్లో వినిపించే బండ బూతుల్ని మించెత్తలేదు. ఆరేళ్ళ [illegible]ర్రాళ్ళ నుంచి అరవైఏళ్ళ ముసిలాళ్ళదాకా, అప్పు డప్పుడు ఆడా మగా తేడాలేకుండా ఆంధ్రులు నడివీధిని బూతుల బుంగల్ని వి[illegible]తారు. ఈ తిట్లూ, ఒట్లూ మృదసోపేతమైన స్పెషల్ అట్లు. వీటిని అంటే చేదు. వింటే కారం. తింటే ఘోరం.

రతి కార్యాన్ని అతిగావాడే బూతులను మినహాయించి తదితర తిట్లు ఎందుకు పుట్టాయో పరిశీలించడం అవసరం. ఒళ్ళు తెలియని కోపంలో తెలుగువాడు అవతల వాళ్ళని చంపేస్తాడు. నరికేస్తాడు. ఒళ్ళు చీల్చేస్తాడు. చెమడా లెక్కగొడతాడు, పొక్క చింపి డోలు కడతాడు. గుడ్లు పీ[illegible]స్తాడు. నిలువునా పాతేస్తాడు.

ఆటవిక దశలో ఏ మానవుడైన కోపగిస్తే నిజంగా శత్రువుని ఇన్నీ చే[illegible]వాడు. నాగరికత పెరిగిన తరవాత మాన[illegible]డు ఈ హింసాకార్యాలనూ, హత్యాకృత్యాల[illegible] అక్షరాల్లో చేస్తున్నాడుగాని అక్షరాలా [illegible]యడం లేదు. చేస్తే మొదట అరదండాలు [illegible]పడి ఆ తరవాత బిండుగండాలు తప్పవు.

తనలోవున్న మృగత్వాన్ని మనిషి ఇలా నోటిగుండా వెళ్ళగొట్టడం చాలా అవసరమే. మాటల్లో ఇన్ని ఘాతుకాలు చేయని వాడు చేతల్లో చాటుగా అఘాయిత్యాలు చేసే అవకాశం వుంటుంది. ఇన్ని రకాల అమానుష చర్యలను చేస్తానని బెదిరించే పెద్ద మనిషి తీరా బొద్దెంకనుచూసి భయపడవచ్చు.

రతి కార్యంతో ముడిపడ్డ తిట్లను సభ్యత గల భాషలోకి తర్జుమా చేసిన తిట్లనుకూడా తెలుగువాడు వాడి పారేస్తాడు. దీని తల్లిసిగదరగా, దాని అమ్మకడుపు మాడా, మొదలైనవి బురఖావేసుకొన్న బూతుమాటలే. ఇలాంటి వాటిని వాడేవాళ్ళు అసలు సిసలు బూతులు వాడి మనసులో వున్నదంతా కడిగేసుకోలేని పిరికివాళ్ళు.

కోపంతో తిట్టేతిట్లు క్రమేణా హర్షింపుతో వాడే మెప్పుమాటలుగా మారిపోతాయి. 'తస్సాదియ్యా!' అనేది అటువంటి మాటల్లో ఒకటి. దాని అర్థం తెలియకుండానే చాలా మంది వాడుతూ వుంటారు. 'తస్స' అంటే నిజమైన అర్థం - చర్మం అడుగున వుండే దుర్మాంసం: కొవ్వు: ఈ తస్సని చెక్కడం కొయ్యడం, తియ్యడం మొదలైన కర్మలు శత్రువుని చీల్చి చెండాడమే.

మన భాషలో తిట్లనేకాక, ఇతర భాషల బూతులను మనం తెలియకుండానే వాడేస్తూ వుంటాము. హిందీలో చెడ్డ అర్థమున్న మాటలను మెచ్చుకోడంలో తెలుగువాళ్ళు వాడడం కూడా ఉంది. 'ఓరి భడవా' అని మనవణ్ణి తాతగారు మెచ్చుకొంటారు. గాని ఆ మాటకు 'తార్పుడుగాడు' 'డాఫరు' అనే అర్థాలున్నట్టు ఆయనకు తెలిసివుండదు

ఒక ప్రాంతంలో ఆడా మగా సిగ్గుపడకుండా, బూతు అనుకోకుండా వాడే మాటలు మరో ప్రాంతంలో చెడ్డమాటలు. ఉదాహరణకి విశాఖ జిల్లాలో 'దొబ్బెయ్యడం' అంటే ఎత్తుకుపోవడం,తస్కరించడం, వెళ్ళిపోవడం మొదలైన క్రియారూపంలో వాడుతారు. ఇతర ప్రాంతాలలో యిది బూతే:

మదరాసులో అరవ - . తెలుగువాళ్ళ 'చీర ఎత్తడం' అనే మాటకు 'చీర కొనడం' అర్థమే గాని తదితర దురుద్దేశం లేదు.

ఒక విధంగా తెలుగువాడు అద్వితీయుడు. తెలుగులోవున్నన్ని - తిట్లు ఇంకేభాషలో లేవనుకోవచ్చు: బహుశా పంజాబీ వాడు ఇందులో మన తల దన్నవచ్చు. ఆ రెండు భాషల తిట్లు తులనాత్మకంగా పరిశీలించి ఏ ఊసుపోని పండితుడైనా, వాడిల్లు బంగారంగానూ, వ్రాయక పోతాడా? అప్పుడు సావకాశంగా అన్నీ తెలుసుకుందాం.

— మాతృగర్భం బంగారయ్య